

Asia: VN/34883/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle maatalousyrittäjän eläkelain muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

MTK kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta maatalousyrittäjän eläkelain muuttamiseksi.

Lausuttavana oleva hallituksen esitysluonnos perustuu Petteri Orpo hallituksen ohjelmaan. Hallitusohjelmakirjauksen mukaan Välitä viljelijästä -projektista tehdään pysyvä toimintamalli. Projektimuotoisena Välitä viljelijästä -toimintaa on ollut vuodesta 2017 lukien Melan toimeenpanemana.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan maatalousyrittäjän eläkelaisissa säädettäisiin maatalousyrittäjien varhaisen tuen palveluista. Palvelut olisivat työkykyneuvojen neuvonta- ja ohjauspalvelut, harkinnanvaraisesti annettavat ostopalvelusitoumukset mielenterveyden asiantuntijapalveluihin, varhaisen tuen toimintamalli ja varhaisen tuen toimintamallia toteuttavan sidosryhmäverkoston ylläpitäminen ja kehittäminen sekä koulutukset, digitaaliset palvelut ja palveluihin liittyvä viestintä.

Varhaisen tuen palveluja järjestettäisiin maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutetuille maatalousyrittäjille eli maatilatalouden harjoittajille, poronhoitajille ja kalastajille. Palvelujen järjestäjänä toimisi Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela.

MTK katsoo, että hankemuotoisena kehittyneen toimintamallin ydintä ovat kokonaisvaltaiseen työotteeseen perustuva koulutettujen työkykyosaajien tilakohtainen toiminta. Heidän osaamisensa ydintä on työkykyyn ja sen vahvistamiseen perustuva palvelutoiminta, perheviljelmiin yhteisönä kohdistuvien prosessien ohjausvalmiudet, maatalojen sidosryhmäverkostojen johtaminen varhaisen

välittämisen mallin mukaan sekä maatalousyrittäjien verkostoitumisen ja hyvinvointiosaamisen lisääminen. Harkinnanvaraisena myönnettävällä ostopalvelusitoumuksella saadaan palveluprosessin osana riittävän varhaisessa vaiheessa mielenterveyden ammattilaisten osaaminen käyttöön.

MTK kannattaa esitysluonnoksessa esitettyä toimintamallia. Malliin tulisi MTK:n mukaan kuitenkin sisällyttää jatkossakin työnohjauspalvelut ostopalvelusitoumusten palveluvalikoimassa. Maatilojen pienissä työyhteisöissä korostuu sukupolvelta toiselle siirtyvät toimintamallit, joista poisoppiseen tarvitaan ammattimaista ohjausta. Ostopalvelusitoumus antaa mahdollisuuden valita palveluntuottajan. Työnohjauksen onnistumisen kannalta olennaista on hyvä vuorovaikutus ja yhteistyö asiakkaan ja työnohjaajan välillä.

MTK toteaa, että vuonna 2023 hankkeesta toteutetun vaikuttavuustutkimuksen mukaan maatalousyrittäjiltä kiitosta saa mallin kokonaisvaltainen työote. Maatalousyrittäjien kokemukset toiminnan työkykyä ja hyvinvointia parantavista vaikutuksista ovat myös merkittäviä. Tärkeää toiminnan tuloksellisuudelle ovat maatalouden ja maatilayrittämisen toimintaympäristön tuntevat työntekijät, joilla on riittävä osaaminen kokonaiskuvan ja tilannearvion tekemiseen sekä tarvittavien työkykytoimien hakemiseen. Varhaisen tuen palveluiden tarvetta korostaa se, että ennen projektin palveluiden käyttöä maatalousyrittäjät kokivat työkykynsä ja hyvinvointinsa merkittävän alhaiseksi.

Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus on maatalousyrittäjillä korkeampaa kuin palkansaaajilla ja muilla yrittäjillä. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan esityksen tavoitteena on maatalousyrittäjien työkyvyn tukeminen, työkyvyttömyyden ennaltaehkäisy sekä maatalousyrittäjien työurien pidentäminen. Toimintamalliin sisältyvien palveluiden vakinaistamisen tavoitteet liittyvät siten myös eläkejärjestelmän taloudellisen kestävyuden tukemiseen. MTK katsoo, että toiminnasta tulee vakinaistamisen myötä Melalle työkyvyttömyysriskin hallinnan työväline.

Maatalousyrittäjien työkykyä ja resilienssiä koetellaan monin tavoin. Lista kuormitustekijöistä on pitkä ja poikkeaa monen muun työelämätoimijan työn kuormituksesta. Pelkästään työn ja yritystoiminnan tekeminen sääolosuhteiden armoilla tuo voimistuvien ilmastonmuutokseen liittyvien sään ääri-ilmiöiden lisääntyessä mittavat haasteet. Kun maatalouspolitiikka tehdään harmonisoidusti Euroopan unionin viitekehityksessä, tuo se valvontoineen ja ohjeineen merkittävän hallinnollisen taakan. Automaatio on keventänyt työn fyysistä kuormittavuutta, mutta samalla tuonut huomattavan lisähaasteen etenkin kotieläintiloilla, kun maatalousyrittäjän tulee olla saatavilla 24 tuntia vuorokaudessa.

Perheviljelmillä on samoja haasteita kuin muissakin pienissä perheyriyksissä, mutta myös erityispiirteitä löytyy. Etenkin maataloilla, joissa on eläimiä, korostuu työn sitovuus. Myös kasvukauden aikana tehtävät sitovat tekijänsä tiettyyn luonnonolosuhteiden sanelemaan aikatauluun. Maataloilla työyhteisön koostuminen usein perheenjäsenistä voi tuoda parisuhteen tai sukupolvisuhteen haasteet tiukasti työn tekemistä kuormittavaksi tekijäksi. Tai haasteena on se, että työtä tehdään yksin. Erityispiirteen tuo myös se, että maatalousyrittäjän koti sijaitsee usein

tilakeskuksen yhteydessä. Kun tilakeskus on samalla sekä koti että työpaikka, on työstä irtaantuminen ja riittävä palautuminen usein haastavaa.

MTK pitää välttämättömänä ruuantuottajien riittävän toiminta- ja työkyvyn turvaamiseksi nyt lausuttavana olevan pitkäkestoisesti projektimuotoisena kehitetyn ja käytännössä vaikuttavuuden ja toimivuuden osoittaneen työhyvinvointipalvelun vakinaistamista. Kotimainen perheviljelmiin pohjautuva ruuantuotanto on oleellinen osa huoltovarmuutta. Tärkeässä osassa tässä ovat toiminta- ja työkykyiset maatalousrittäjät, jotka ruuan tuottavat.

Kujala Laura
MTK